

พิมพ์เขียวสำหรับร่างกฎหมายว่าด้วยสิทธิของปัญญาประดิษฐ์ (AI Bill of Rights) ในประเทศสหรัฐอเมริกา *

กรภัทร ปัญญวานิช**

บทนำ

หน่วยงานด้านนโยบายทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของทำเนียบขาว (Office of Science and Technology Policy: OSTP) มีการเผยแพร่พิมพ์เขียวสำหรับร่างกฎหมายว่าด้วยสิทธิของปัญญาประดิษฐ์ (AI Bill of Rights) เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและขับเคลื่อนปัญญาประดิษฐ์ (AI: Artificial Intelligence) และระบบกลไกอัตโนมัติอื่น ๆ เพื่อการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในสหรัฐฯ

เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เหล่านี้ได้สร้างนวัตกรรมที่มีประโยชน์มากมาย เช่น สามารถช่วยตรวจจับมะเร็งร้ายหรือช่วยเกษตรกรให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพสูงขึ้น แต่ในอีกแง่หนึ่ง ในสหรัฐฯ และหลาย ๆ ประเทศ นวัตกรรมเหล่านี้ก็ใช้ในการตรวจสอบหรือจัดอันดับข้อมูลของผู้คนซึ่งเกิดขึ้นในหลายภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นที่ทำงาน โรงเรียน ที่อยู่อาศัย ธนาคาร โรงพยาบาล รวมถึงนำไปใช้กับกระบวนการยุติธรรมทางกฎหมายด้วย นั่นจึงทำให้เกิดความวิตกกังวลแก่ผู้คนเพราะผลลัพธ์ที่ได้อาจเกิดจากความลำเอียงหรือการเลือกปฏิบัติ โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะตามมาในชีวิตจริง เนื่องจากอัลกอริทึมซึ่งเป็นขั้นตอนวิธีการแก้ปัญหาเชิงคำนวณด้วยระบบคอมพิวเตอร์^๑ ทำงานอัตโนมัติปราศจากการป้อนข้อมูล แต่ผู้ที่ได้รับผลเสียจากการตรวจสอบหรือจัดอันดับของเครื่องมือเหล่านี้ กลับต้องใช้ชีวิตอยู่กับผลที่ตามมา

* บทความประจำเดือนมกราคม ๒๕๖๖

** บุคลากรจัดทำฐานข้อมูลกฎหมาย ฝ่ายค้นคว้าและเปรียบเทียบกฎหมาย กองกฎหมายต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

^๑ สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน. ๒๕๔๙. “พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน.” [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://dictionary.orst.go.th/> (สืบค้นวันที่ ๖ มกราคม ๒๕๖๖).

ปัญหาเหล่านี้ได้ลดรอนสิทธิของผู้คนหลายล้านคนและส่งผลร้ายต่อผู้คนมากมายเป็นประวัติการณ์ และขยายเป็นวงกว้างมากขึ้นเรื่อย ๆ ในรอบทศวรรษที่ผ่านมา^๒

ที่มาและความสำคัญ

ความต้องการที่จะให้มีการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการใช้ปัญญาประดิษฐ์และความรับผิดชอบจากการใช้ปัญญาประดิษฐ์กลายเป็นประเด็นที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับภาครัฐ ประชาชน และภาคธุรกิจ ในรอบแปดปีที่ผ่านมา กว่า ๖๐ ประเทศทั่วโลกในปัจจุบันที่มีการออกแผนการควบคุมปัญญาประดิษฐ์รวมถึงวางแผนที่จะออกนโยบายใหม่ ๆ ในการอนุญาตให้ใช้เทคโนโลยีเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ด้วยความระมัดระวัง แต่อย่างไรก็ตาม หากไม่มีธรรมาภิบาลที่เพียงพอ อาจก่อให้เกิดอันตรายอย่างมากต่อผู้คนในสังคม

นับแต่ปี ค.ศ. ๒๐๑๘ สหภาพยุโรปเป็นผู้นำในการพัฒนาและขับเคลื่อนปัญญาประดิษฐ์ แต่ในขณะเดียวกันก็ตระหนักถึงสิทธิของประชาชนจากการใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ในทางที่ผิด โดยสหภาพยุโรปจะมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยปัญญาประดิษฐ์ในปี ค.ศ. ๒๐๒๔

ในด้านของสหรัฐฯ กระบวนการนำกฎหมายไปปรับใช้กับปัญญาประดิษฐ์ก็เป็นที่น่าสนใจและถกเถียงกันอย่างมาก เช่นเดียวกับประเทศจีนที่มีการพัฒนากฎระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์อย่างต่อเนื่อง จึงเป็นที่จับตามองถึงการแข่งขันทางด้านเทคโนโลยี หลายคนคาดทว่านี่อาจเป็นจุดเริ่มต้นของเทคโนโลยีจากระบบการปกครองที่แตกต่างกันและกลไกการกำกับดูแลการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในระดับสากล สภาการค้าและเทคโนโลยีแห่งสหภาพยุโรปและสหรัฐฯ มุ่งมั่นที่จะสร้างความสอดคล้องระหว่างกฎระเบียบของแต่ละประเทศในภูมิภาคแอตแลนติก แม้สหภาพยุโรปและจีนจะให้ความสำคัญและมีความก้าวหน้าในการพัฒนาปรับปรุงระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ สำหรับปัญญาประดิษฐ์ แต่สหรัฐฯ ยังล่าช้าในการกำหนดระเบียบและกฎเกณฑ์อยู่มากในยุคเศรษฐกิจดิจิทัลเช่นนี้

^๒Alondra Nelson, Sorelle Friedler and Ami Fields-Meyer. “Blueprint for an AI Bill of Rights: A Vision for Protecting Our Civil Rights in the Algorithmic Age” . สืบค้นเมื่อวันที่ ๖ มกราคม ๒๕๖๖, จาก <https://www.whitehouse.gov/ostp/news-updates/2022/10/04/blueprint-for-an-ai-bill-of-rightsa-vision-for-protecting-our-civil-rights-in-the-algorithmic-age/>

ในระดับสากล หลายองค์กรแสดงให้เห็นถึงความพยายามอย่างมากในการสร้างแนวปฏิบัติในการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้อย่างเกิดประโยชน์และปลอดภัยที่สุด เช่น มีการก่อตั้ง Global Partnership สำหรับปัญญาประดิษฐ์ในปี ค.ศ. ๒๐๒๐ องค์กรยูเนสโก (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization: UNESCO) และองค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (The Organisation for Economic Co-operation and Development: OECD) ก็ได้กำหนดหลักการแนวทางการใช้ปัญญาประดิษฐ์อย่างเหมาะสม และที่ สภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum) ได้สร้างกรอบการทำงานของปัญญาประดิษฐ์ที่สามารถนำไปปรับใช้ให้เข้ากับการกำกับดูแลของทั้งภาครัฐและภาคเอกชนตั้งแต่ปี ค.ศ. ๒๐๑๗^๓

สรุปประเด็นสำคัญของพิมพ์เขียวสำหรับร่างกฎหมายว่าด้วยสิทธิของปัญญาประดิษฐ์ (AI Bill of Rights)

แนวทางปฏิบัติประกอบไปด้วยหลักการสำคัญ ๕ ประการ ดังนี้

(๑) ระบบที่ปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ

เนื่องจากพลเมืองต้องได้รับปกป้องดูแลให้ปลอดภัยจากระบบกลไกการทำงานของเทคโนโลยีที่เป็นอันตรายและไม่มีประสิทธิภาพ

(๒) การป้องกันการเลือกปฏิบัติจากอัลกอริทึม

เนื่องจากพลเมืองไม่ควรจะถูกเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมจากกลไกอัลกอริทึม (Algorithm) การนำเทคโนโลยีมาใช้กับคนหมู่มากจะต้องเป็นไปอย่างเท่าเทียม

(๓) ความเป็นส่วนตัวของข้อมูลส่วนบุคคล

พลเมืองต้องได้รับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมิให้นำไปใช้ในทางที่ผิดและพลเมืองควรมีสิทธิในการจัดการข้อมูลของตนเอง หากมีการนำข้อมูลไปใช้โดยบุคคลภายนอก

(๔) ประภาศและคำชี้แจง

พลเมืองควรได้รับทราบถึงข้อมูลของระบบกลไกอัตโนมัติที่ใช้อยู่และเข้าใจถึงที่มาของการประมวลผลข้อมูลออกมาเป็นผลลัพธ์ต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง

^๓ World Economic Forum. “Understanding the US 'AI Bill of Rights' - and how it can help keep AI Accountable” . สืบค้นเมื่อวันที่ ๙ มกราคม ๒๕๖๖, จาก <https://www.weforum.org/agenda/2022/10/understanding-the-ai-bill-of-rights-protection/>

(๕) ทางเลือกอื่น ๆ

พลเมืองควรเลือกได้ว่าจะใช้งานหรือรับบริการต่าง ๆ ได้ตามความเหมาะสมและควรจัดให้มีช่องทางในการติดต่อกับบุคคลที่รับแจ้งปัญหาต่าง ๆ จากการใช้งานระบบโดยตรงและสะดวกรวดเร็ว

เจตนารมณ์ของพิมพ์เขียวฉบับนี้คือช่วยเป็นแนวทางในการออกกฎระเบียบ การใช้งาน และการปรับใช้ระบบกลไกอัตโนมัติเพื่อคุ้มครองและปกป้องประชาชนชาวอเมริกัน โดยหลักการนี้ไม่มีผลบังคับหากไม่ปฏิบัติตามและไม่นำไปใช้เป็นกฎหมายควบคู่กับพระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิของปัญญาประดิษฐ์ (AI Bill of Rights) แต่อย่างใด

พิมพ์เขียวฉบับนี้มีทั้งหมด ๗๖ หน้า ประกอบไปด้วยกรณีตัวอย่างมากมายในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ที่หน่วยงานด้านนโยบายทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของทำเนียบขาว (OSTP) พิจารณาแล้วว่าเป็นกรณีที่น่าก่อให้เกิดปัญหา โดยแนวปฏิบัติในพิมพ์เขียวฉบับนี้ควรปรับใช้กับระบบกลไกอัตโนมัติที่มีแนวโน้มจะส่งผลกระทบต่อสิทธิ โอกาส การเข้าถึงทรัพยากรหรือบริการที่สำคัญของประชาชนในสหรัฐฯ โดยตรงอย่างมีนัยสำคัญ ตัวอย่างเช่น การกู้ยืมเงิน การจ้างงานหรือการกำกับดูแลพนักงาน การเฝ้าระวัง รวมถึงกรณีอื่น ๆ ที่มีความเสี่ยงสูง (ตัวอย่างที่เทียบเคียงกันได้กรณีนี้จัดว่ามีความเสี่ยงสูงจะถูกระบุไว้ในพระราชบัญญัติว่าด้วยปัญญาประดิษฐ์ของสหภาพยุโรปที่กำลังจะมีขึ้น) ซึ่งไม่รวมถึงการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในอุตสาหกรรมต่าง ๆ^๔

^๔ อ่างแล้ว เชนอรรถที่ ๓